

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ป. ๕

ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม
และการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

นางสาววิริยะ บุญยะนิวาสน์
นางสุพน ทิมอ่ำ
นางสาวเยาวลักษณ์ อักษร
รศ.ดร.ณัฐพร ยวงเงิน

ผู้ตรวจ

รศ.ดร.ไชยพันธ์ ปัญญาศิริ
รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก
นายปรัชญา ปิ่นมณี
รศ.ดร.สากล สติวิทยานนท์
ผศ.ดร.สุจิตรา เจริญทิพย์ยั้งยศ
นางสาววิชุดา จินดา

บรรณาธิการ

นายสมเกียรติ ภูระหงษ์

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๘

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวนพิมพ์ ๓๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-606-118-5

รหัสสินค้า ๑๕๑๓๐๒๐

อักษ

www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย
บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด
142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทร. 0 2622 2999 (อัตราเบ็ด 20 คู่สาย)

พิมพ์ที่: บริษัท ไทยรับเล้า จำกัด โทร. 0 2903 9101-6

สงวนลิขสิทธิ์

ห้ามมิให้ทำซ้ำ คัดลอก เลียนแบบ ทำสำเนา สแกน รวบรวมจากต้นฉบับ หรือแปลเป็นรูปแบบอื่น
ในวิธีการต่าง ๆ ทุกวิธี ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน และห้ามใช้หรือผลิตซ้ำส่วนใดส่วนหนึ่ง
เพื่อวัตถุประสงค์ในการฝึก พัฒนา เทคโนโลยีระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือระบบเทคโนโลยีอื่นๆ

คำนำ

การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีและมีคุณภาพเป็นเป้าหมายสำคัญของการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เกิดขึ้นจากการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในตนเอง มีความสามารถในการปรับตัวตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อยู่อย่างจำกัดท่ามกลางความหลากหลาย กระทั่งสามารถยอมรับความแตกต่าง และสามารถตัดสินใจเลือกปฏิบัติตนได้อย่างมีวิจารณญาณบนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ป.๕ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเชิงบูรณาการเกี่ยวกับตนเองและบุคคลรอบตัว มีทักษะและกระบวนการที่ส่งเสริมการเป็นพลเมืองดี มีเจตคติ คุณธรรม และจริยธรรมที่เหมาะสม สามารถประยุกต์ตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ และมีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับตนเองและสังคม

ทั้งนี้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจเรื่องราวทางสังคมศึกษาที่สูงขึ้นในอนาคต และเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้เรียนไปสู่โลกกว้าง ตลอดจนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านการนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับมาตรฐานตัวชี้วัดระหว่างทาง และ**ตัวชี้วัดปลายทาง**ตามที่หลักสูตรกำหนด การยกตัวอย่างเพื่อเชื่อมโยงความรู้สู่ชีวิตจริงที่ทันสมัยผ่านกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายด้านสมรรถนะสำคัญและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง

คณะผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คณะผู้เรียบเรียง

คำชี้แจง ในการใช้สื่อ

ภาพหน้าหน่วยการเรียนรู้

ภาพประกอบขนาดใหญ่
ช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

คำถามกระตุ้น

กระตุ้นผู้เรียน
ด้วยคำถามจาก
ภาพประกอบ
ก่อนเข้าสู่การเรียนรู้

เป้าหมายการเรียนรู้

กำหนดระดับความรู้
ความสามารถของผู้เรียน
เมื่อเรียนจบหน่วยการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้
และตัวชี้วัด

ระบุมาตรฐานการเรียนรู้
และตัวชี้วัดระหว่างทาง
และตัวชี้วัดปลายทาง
ตามที่หลักสูตรกำหนด

แนวคิดสำคัญ

แก่นความรู้ที่เป็น
ความเข้าใจจดทน
ติดตัวผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

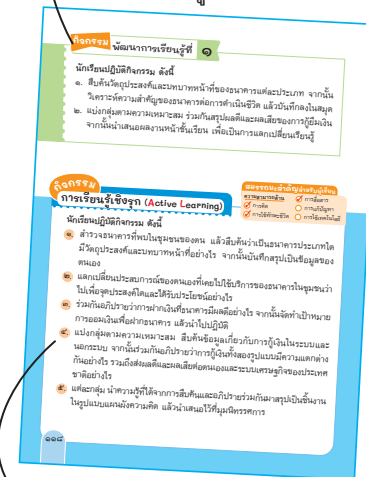
ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนา
ความรู้และทักษะประจำหน่วย
การเรียนรู้

เนื้อหา

ทันสมัย สอดคล้อง
ครบตามตัวชี้วัดของหลักสูตร
อ่านเข้าใจง่าย ส่งเสริมการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก
(Active Learning)

ภาพประกอบเนื้อหา

เป็นภาพประกอบ ๔ สี แทรกอยู่
ตลอดเล่ม ช่วยเสริมสร้าง
ความเข้าใจ

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก
(Active Learning)

ให้ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อแสดงพฤติกรรม
การเรียนรู้ ฝึกนำความรู้และทักษะ
ไปปรับใช้ในชีวิตจริงและบรรลุ
สมรรถนะสำคัญ

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

ศาสนาของเรา.....

๑

บทที่ ๑	พระพุทธศาสนา	๒
บทที่ ๒	หลักธรรมของศาสนา	๑๓
บทที่ ๓	เรียนรู้แบบอย่างที่ดี	๒๕
บทที่ ๔	ศาสนิกชนที่ดี	๓๕

หน่วยการเรียนรู้ที่

๒

หน้าที่พลเมือง.....

๕๓

บทที่ ๑	สิทธิเด็ก	๕๔
บทที่ ๒	หน้าที่ของพลเมืองดี	๖๐
บทที่ ๓	การปกครองส่วนท้องถิ่น	๖๗
บทที่ ๔	วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	๘๑

หน่วยการเรียนรู้ที่

๓

เศรษฐกิจศาสตร์น่ารู้.....

๙๖

บทที่ ๑	การผลิตสินค้าและบริการ	๙๗
บทที่ ๒	ธนาคารและการกู้ยืม	๑๑๑
บทที่ ๓	เศรษฐกิจพอเพียงและสหกรณ์	๑๑๙

หน่วยการเรียนรู้ที่

๔

เรียนรู้ภูมิศาสตร์.....

๑๓๓

บทที่ ๑	ภูมิภาคของเรา	๑๓๔
บทที่ ๒	สิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับการดำรงชีวิต	๑๘๓

บรรณานุกรม.....

๒๒๐

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

ศาสนาของเรา

เป้าหมายการเรียนรู้

เมื่อเรียนจบหน่วยการเรียนรู้นี้ ผู้เรียนจะมีความรู้ความสามารถต่อไปนี้

๑. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย (มฐ. ส ๑.๑ ป.๕/๑)
๒. สรุปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์จนถึงพุทธกิจสำคัญ หรือประวัติศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด (มฐ. ส ๑.๑ ป.๕/๒)
๓. เห็นคุณค่า และประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด (มฐ. ส ๑.๑ ป.๕/๓)
๔. อธิบายองค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ (มฐ. ส ๑.๑ ป.๕/๔)
๕. แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตามไตรสิกขา และหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด (มฐ. ส ๑.๑ ป.๕/๕)
๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด (มฐ. ส ๑.๑ ป.๕/๖)
๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม (มฐ. ส ๑.๑ ป.๕/๗)
๘. จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบง่าย มีประโยชน์และปฏิบัติตนถูกต้อง (มฐ. ส ๑.๒ ป.๕/๑)
๙. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนด และอภิปรายประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม (มฐ. ส ๑.๒ ป.๕/๒)
๑๐. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด (มฐ. ส ๑.๒ ป.๕/๓)

พระพุทธศาสนา
มีความสำคัญต่อ
สังคมไทยอย่างไร

แนวคิดสำคัญ

พระพุทธศาสนามีความสำคัญในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งด้านความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี ศาสนสถาน โบราณวัตถุ และสถาปัตยกรรม มีหลักคำสอนที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติ ทั้งด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อม และจิตใจ พุทธศาสนิกชนจึงควรเรียนรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติ ซึ่งเป็นประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อนำแบบอย่างมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

๑ ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นสถานที่ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน วิถีชีวิตของคนไทยมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามาโดยตลอด พระพุทธศาสนาจึงเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีความสำคัญต่อคนไทยและชาติไทยของเรา ดังนี้

๑. พระพุทธศาสนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

มรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของสังคมไทยที่เกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ มรดกทางด้านรูปธรรม และมรดกทางด้านจิตใจ ดังนี้

๑ มรดกทางด้านรูปธรรม

สิ่งแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติ ที่เกิดจากความศรัทธา ความเชื่อ และความเลื่อมใสของศาสนิกชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่

- **ศาสนวัตถุ** เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หรือแทนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น พระพุทธรูป รอยพระพุทธรบาท
- **ศาสนสถาน** เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมหรือการเคารพบูชา เช่น วัด โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาสนสถานจึงเป็นแหล่งรวมสถาปัตยกรรมทั้งดงาม

▲ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร เป็นศาสนสถานที่สำคัญของชาติไทย

๒ มรดกทางด้านจิตใจ

พระพุทธศาสนาในประเทศไทย มีหลักธรรมคำสั่งสอนที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมมรยาทชาวพุทธ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ซึ่งส่งผลทางด้านจิตใจต่อคนไทย เช่น การอบรมสั่งสอนให้คนไทยมีจิตใจอ่อนโยน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือผู้อื่น มีความกตัญญูกตเวทิตะ มีมรยาททางสังคมอันดีงาม รู้จักทำความเคารพผู้ใหญ่ ด้วยการกราบ การไหว้

๒. พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นหลักสำคัญในการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ และชาติไทยให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง ดังนี้

๑ การพัฒนาด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม

หลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาชาติทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม มีอยู่หลายหลักธรรม เช่น ภาวนา ๔ ไตรสิกขา อริยสัจ ๔

ภาวนา ๔ หมายถึง การเจริญ การทำให้เกิดขึ้น ซึ่งประกอบด้วย กายภาวนา สीलภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา

- **กายภาวนา** คือ การปฏิบัติตนต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวในทางที่เป็นคุณประโยชน์ เช่น ไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ ทำความสะอาดชุมชน
- **สीलภาวนา** คือ การฝึกอบรมตนเองให้เป็นผู้มีศีล เพื่อพัฒนาความประพฤติของตนให้อยู่ในระเบียบวินัย เช่น รักษาศีล ๕ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน
- **จิตตภาวนา** คือ การฝึกอบรมจิตใจของตนเอง ให้เข้มแข็งมั่นคง และเจริญงอกงาม ด้วยคุณธรรม เช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ มีความเมตตากรุณา
- **ปัญญาภาวนา** คือ การฝึกอบรมปัญญาของตนเอง เพื่อให้รู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เช่น นั่งสมาธิ พังธรรม

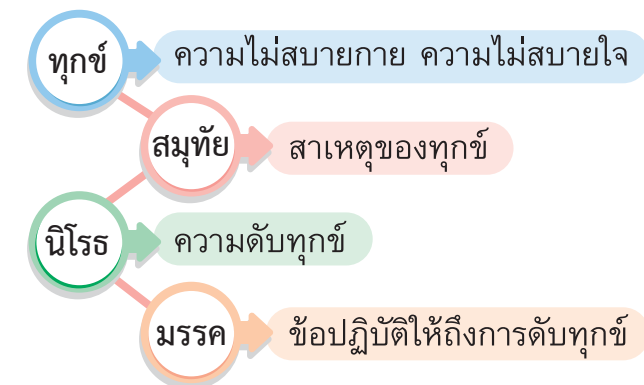

ไตรสิกขา คือ ข้อปฏิบัติเพื่อฝึกอบรมตนเองให้เกิดการพัฒนาทางกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา

- **ศีล** คือ ข้อปฏิบัติสำหรับการอบรมตนเองเพื่อควบคุมกายและวาจา ให้มีความประพฤติที่ดีงาม เช่น มีวินัยในการทำงานอย่างเป็นระเบียบ การตรงต่อเวลา
- **สมาธิ** คือ ข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกอบรมจิตใจของตนเอง เพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น การทำงานอย่างตั้งใจ มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงาน
- **ปัญญา** คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมเพื่อให้รู้และเห็นแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้อง เช่น การทำงานด้วยการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน จนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างสมเหตุสมผล

อริยสัจ ๔ คือ ความจริงอันประเสริฐ เป็นหลักธรรมที่ใช้แก้ปัญหาความทุกข์ และความเดือดร้อนของชีวิต ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค

การแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ เช่น คนในชุมชนทิ้งขยะในที่สาธารณะ (สมุทัย) ทำให้ชุมชนเกิดความสกปรก มีทัศนียภาพที่ไม่สวยงาม (ทุกข์) คนในชุมชนร่วมกันทำความสะอาด รณรงค์ให้ทุกคนช่วยกันรักษาความสะอาด และทิ้งขยะลงในถังขยะที่จัดไว้ (มรรค) ชุมชนเกิดความสะอาด และมีทัศนียภาพที่สวยงาม (นิโรธ)

๒ การพัฒนาจิตใจ

หลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาจิตใจ คือ หลักโอวาท ๓ ซึ่งประกอบด้วย การไม่ทำความชั่ว การทำความดี และการทำจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์

- **การไม่ทำความชั่ว** ทั้งทางกาย วาจา และใจ เช่น ไม่ลักขโมย ไม่รังแกสัตว์ ไม่พูดโกหก ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น

- **การทำความดี** ทั้งทางกาย วาจา และใจ เช่น มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น

พูดจาสุภาพอ่อนน้อม ดูแลพ่อแม่ ให้อภัยพ่อแม่

- **การทำจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์** โดยการฝึกบริหารจิตและเจริญปัญญา เพื่อให้จิตมีสติ สมาธิ และเกิดปัญญา รู้แจ้ง เช่น นั่งสมาธิ สวดมนต์ให้พระเจ้า

◀ การนั่งสมาธิ เป็นการปฏิบัติที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์

ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมดังที่กล่าวมา จะทำให้สามารถพัฒนาตนเองได้ทั้งกาย วาจา และใจ เมื่อพัฒนาตนเองแล้วก็สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่จะนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ประเทศได้

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๑. แบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม ร่วมกันสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาอภิปรายและวิเคราะห์ในประเด็น ดังนี้
 - ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรม
 - ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย
๒. แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปประเด็นที่ได้จากการอภิปราย อย่างน้อยประเด็นละ ๒ ข้อ พร้อมสืบค้นภาพมาประกอบให้สอดคล้องกัน จากนั้นนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

๒ พุทธประวัติ

พระพุทธศาสนาถือกำเนิดในประเทศอินเดีย เมื่อประมาณ ๒,๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว ศาสดาของพระพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้า หมายถึง ผู้ตื่นแล้ว ผู้รู้แล้ว ผู้มีปัญญารู้แจ้งเห็นจริง

พุทธประวัติ

สรุปพุทธประวัติ (ประสูติ-ประกาศธรรม)

พระพุทธเจ้ามีพระนามเดิมว่า **เจ้าชายสิทธัตถะ** เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางสิริมหามายา ผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ ปัจจุบันอยู่ในเขตประเทศเนปาล

เจ้าชายสิทธัตถะประสูติเมื่อ**วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี** เมื่อประสูติได้ ๗ วัน พระมารดาก็สวรรคต พระองค์จึงอยู่ในความดูแลของพระนางมหาปชาบดีโคตมี ผู้เป็นพระมาตุจฉา (น้า)

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะมีพระชนมพรรษาได้ ๑๖ พรรษา พระองค์ได้อภิเษกสมรสกับพระนางยโสธราหรือพิมพา และประทับอยู่ในปราสาท ๓ ฤดู ที่ซึ่งพระบิดาโปรดให้ช่างสร้างไว้ให้เจ้าชายประทับในแต่ละฤดู

ในวันหนึ่ง ขณะที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จประพาสอุทยาน พระองค์ได้ทอดพระเนตร**เทวทูต ๔** ได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ทำให้พระองค์ทรงพระดำริว่า การออกผนวชจะช่วยให้พ้นทุกข์ได้ เพราะพระองค์ทรงตระหนักว่า แม้แต่พระราชารักรวยและทรงอำนาจก็ไม่สามารถหนีพ้นความทุกข์ อันเกิดจากความแก่ ความเจ็บไข้ และความตายได้ ขณะที่เจ้าชายทรงครุ่นคิดเกี่ยวกับการออกผนวช มหาตเล็กได้เข้ามาแจ้งข่าวว่าพระนางพิมพาประสูติพระโอรสแล้ว เจ้าชายทรงอุทานว่า “**ราहुล**” ซึ่งมีความหมายว่า **บ่วงเกิดขึ้นแล้ว**

ในคืนของวันที่พระราहुลประสูตินั้น เจ้าชายสิทธัตถะตัดสินใจพระทัยออกผนวช เพื่อแสวงหาวิถีการที่จะทำให้พระองค์และผู้อื่นหลุดพ้นจากความทุกข์ พระองค์ได้เสด็จออกจากพระนครโดยทรงม้ากัณฐกะ และไปกับมหาตเล็กชื่อนายฉันทะ เมื่อถึงริมฝั่งแม่น้ำอโนมา ทรงใช้พระขรรค์ตัดพระเมาลีและอิขิษฐาเป็นนักบวช ซึ่งในขณะนั้นพระองค์มีพระชนมายุ ๒๙ พรรษา

หลังจากที่ออกผนวช พระสิทธัตถะทรงศึกษาวิชาความรู้ในสำนักของอาจารย์ดาบสและอุททกดาบส ซึ่งเป็นอาจารย์ที่มีชื่อเสียงสมัยนั้น แต่พระองค์ไม่ทรงพบทางดับทุกข์ที่แท้จริงได้ จึงเลิกแสวงหาวิชาความรู้จากสำนักและลัทธิต่าง ๆ ทรงหันไป**บำเพ็ญเพียรโดยการทำทุกรกิริยา** หรือการทรมานพระวรกายด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น กอดพระทนต์ไว้ด้วยพระทนต์ อดพระกระยาหาร แต่ก็ยังไม่ทรงค้นพบหนทางที่จะพ้นทุกข์ ช้ำยังทำให้พระวรกายทรุดโทรม

พระองค์จึงทรงเลิกทรมานพระวรกาย และหันกลับมาเสวยพระกระยาหารดังเดิม ทำให้ปัญจวัคคีย์ที่คอยปรนนิบัติพระองค์เกิดเสื่อมศรัทธาและพากันหลีกหนีไปอยู่ที่อิสิปตนมฤคทายวัน

เมื่อพระสิทธัตถะฟื้นฟูพระวรกายมีพระกำลังแล้ว พระองค์ได้ทรงประทับนั่ง ณ โคนต้นพระศรีมหาโพธิ์ ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา โดยตั้งพระทัยแน่วแน่ว่า ถ้าไม่ค้นพบทางดับทุกข์จักไม่ยอมลุกจากที่ประทับนี้ จากนั้นทรง**บำเพ็ญเพียรโดยการเจริญสมาธิ** เมื่อจิตของพระองค์เป็นสมาธิแล้ว จึงเกิดปัญญาในการที่จะพิจารณาถึงความ เป็นจริงของธรรมชาติทั้งหลาย จนในที่สุดได้**ตรัสรู้เป็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า** เมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม แคว้นมคธ ขณะมีพระชนมายุ ๓๕ พรรษา

หลังจากตรัสรู้แล้ว พระพุทธเจ้าได้เสด็จไป**แสดงธรรมโปรด ปัญจวัคคีย์**ที่อิสิปตนมฤคทายวัน และเหล่าปัญจวัคคีย์ได้ถวายตัวเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า โดยท่านอัญญาโกณฑัญญะ บรรลุธรรมเป็นคนแรกและทูลขออุปสมบทเป็นพระสงฆ์ รูปแรกในพระพุทธศาสนา หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าและพระสาวกได้ออกเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามสถานที่ต่าง ๆ จนมีผู้เลื่อมใสศรัทธาและเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

โปรดพระบิดา (เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์)

ขณะที่พระพุทธเจ้าประกาศพระศาสนาอยู่นั้น พระองค์เสด็จไป**โปรดพระบิดา** คือ พระเจ้าสุทโธทนะ และพระประยูรญาติ ที่กรุงกบิลพัสดุ์ พระนางพิมพาทรงให้พระราहुลทูลขอราชสมบัติจากพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “**ทรัพย์สมบัติเป็นสิ่งไม่ยั่งยืน**” พระองค์จะประทานทรัพย์อันประเสริฐยิ่งกว่าให้กับพระโอรส ทรงให้**พระราहुลบรรพชาเป็นสามเณร** ซึ่งนับได้ว่า พระราहुลเป็นสามเณรรูปแรกในพระพุทธศาสนา

เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะทรงชราภาพและประชวร พระพุทธเจ้าได้เสด็จกลับไปโปรดอีกครั้ง โดยทรงแสดงธรรมให้ฟังจนพระเจ้าสุทโธทนะบรรลुเป็นพระอรหันต์และนิพพาน

พุทธจริยา

พระพุทธเจ้าทรงมีความบริสุทธิ์ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทรงมีพระกรุณาคุณต่อมวลมนุษยชาติ ทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์ เสด็จออกไปสั่งสอนหลักธรรมอันเป็นแนวทางพ้นทุกข์แก่ชาวโลก โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก

ตลอดเวลา ๔๕ ปี ที่พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ได้ทรงบำเพ็ญพุทธจริยา ๓ ดังนี้

๑ โลกัตถจริยา

การบำเพ็ญ
ประโยชน์แก่
ชาวโลก

▲ บิณฑบาตเพื่อโปรดสัตว์
แสดงธรรมเพื่อโปรด
ศาสนิกชน

๒ ญาติถถจริยา

การบำเพ็ญ
ประโยชน์แก่
พระประยูรญาติ

▲ แสดงธรรมโปรด
พระราชบิดา
พระประยูรญาติ

๓ พุทธถถจริยา

การบำเพ็ญ
ประโยชน์ในฐานะ
เป็นพระพุทธเจ้า

▲ ทรงบัญญัติพระวินัยสงฆ์
ทรงประดิษฐาน
พระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน

ปรินิพพาน

หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเวลานานถึง ๔๕ ปี พระองค์ได้เสด็จดับขันธปรินิพพาน ขณะมีพระชนมายุได้ ๘๐ พรรษา ณ สาลวโนทยาน เมืองกุสินารา แคว้นมัลละ เมื่อวันที่ ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนเริ่มพุทธศักราช ๑ ปี

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๒

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๑. แบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม จากนั้นร่วมกันเขียนสรุปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์จนถึงพุทธกิจสำคัญ พร้อมวาดภาพประกอบ
๒. แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

๓ พระไตรปิฎก

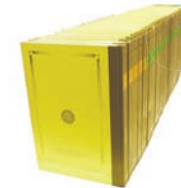
แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานแล้ว แต่คำสอนในพระพุทธศาสนา ยังคงถ่ายทอดสืบต่อกันมา โดยถูกรวบรวมบันทึกไว้เป็นคัมภีร์ทางศาสนา เรียกว่า **พระไตรปิฎก**

องค์ประกอบของพระไตรปิฎก

แบ่งเป็น ๓ หมวด ดังนี้

๑ พระวินัยปิฎก

หมวดที่ว่าด้วยพระวินัย คือ คำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติด้านความประพฤติ ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม และการดำเนินกิจการต่างๆ ของพระภิกษุและภิกษุณี โดยเน้นที่การระมัดระวังรักษาศีล

๒ พระสุตตันตปิฎก

หมวดที่ว่าด้วยพระสูตร คือ พระธรรมเทศนา คำบรรยายธรรมต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส รวมทั้งบทพระพันธุ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นชั้นเดิมในพระพุทธศาสนา ซึ่งชาดกก็อยู่ในหมวดนี้ด้วย

๓ พระอภิธรรมปิฎก

หมวดที่ว่าด้วยพระอภิธรรม คือ หลักธรรมและคำอธิบายที่เป็นหลักวิชา ไม่เกี่ยวกับบุคคลหรือเหตุการณ์

▲ พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์
ที่รวบรวมคำสอนของพระพุทธศาสนา
สำหรับให้พุทธศาสนิกชนได้เรียนรู้

พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญ
เพราะเป็นหลักฐานที่บันทึกคำสอนของพระพุทธศาสนาไว้เป็น

▲ การศึกษาพระไตรปิฎก จะช่วยให้เข้าใจหลักธรรม
คำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

ลายลักษณ์อักษร ถ้ามีปัญหา
หรือข้อสงสัยเกี่ยวกับคำสอนของ
พระพุทธศาสนาสามารถค้นหา
คำตอบที่ถูกต้องจากพระไตรปิฎก
ดังนั้น พระไตรปิฎกจึงมีความสำคัญ
ในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา
มาจนถึงปัจจุบัน

กิจกรรม

การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

✓ การสื่อสาร
✓ การคิด
✓ การแก้ปัญหา
✓ การใช้ทักษะชีวิต
○ การใช้เทคโนโลยี

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๑. แบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม จากนั้นแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อมตามประเด็น ดังนี้
 - หลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม ๑ หลักธรรม
 - แนวทางการปฏิบัติตนตามหลักธรรมดังกล่าวเพื่อพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม
๒. แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปผลที่ได้จากการอภิปรายตามประเด็นที่กำหนด
๓. แต่ละกลุ่มร่วมกันจัดทำผลงาน “หลักธรรมเพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม” ในรูปแบบที่หลากหลาย
๔. ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานของแต่ละกลุ่มหน้าชั้นเรียน และร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลงานของนักเรียน
๕. ร่วมกันอภิปรายสรุปประโยชน์จากการนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม